

Відшкодування моральної шкоди передбачається ст. 611 ЦК у вигляді правового наслідку порушення зобов'язання [1].

Особливості субсидіарної відповідальності в аспекті правових наслідків порушення зобов'язання полягають у тому, що правове становище боржників (а на стороні останнього має місце множинність) є неоднаковим, внаслідок існування основного та додаткового (субсидіарного) боржника. Субсидіарний боржник несе додаткову відповідальність за порушення зобов'язання основним боржником, а не зобов'язується виконати обов'язок останнього у натурі. Отже, у таких випадках правильніше було б вести мову не про субсидіарне зобов'язання, а про субсидіарну відповідальність.

Субсидіарна відповідальність є додатковою до відповідальності основного боржника, тим самим вона забезпечує задоволення вимог кредитора у разі порушення зобов'язання. Існування поряд з відповідальністю боржника додаткової (субсидіарної) відповідальності іншої особи може встановлюватися договором або законом [3, с. 275].

Субсидіарний боржник несе відповідальність за тими ж правилами, що й основний боржник. У зв'язку з цим він може висувати проти вимог кредитора ті ж заперечення, що й основний боржник (винятком є заперечення своєї вини за порушення зобов'язання у випадках, коли вона не є необхідною умовою субсидіарної відповідальності).

Література

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

2. Цивільне право України: підручник у 2 кн. / О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 683 с.

3. Цивільне право України. Академічний курс: підручник у 2-х т. / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – Т. 1. Загальна частина. – К.: Вид. дім «Ін Юре», 2003. – 639 с.

УДК 347.44(043.2)

Шило С. В., студентка,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Білоусов В.М., старший викладач

ВІДМІННІСТЬ МІЖ ПОНЯТТЯМИ «ДОГОВІР», «УГОДА» ТА «ДОМОВЛЕНІСТЬ» В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Законодавча дефініція договору зазнала певної критики з боку цивілістів-науковців у зв'язку з відсутністю в ньому категорії «правочин», яка замінила категорію «угода». Зокрема, на думку С. М. Бервено,

ЦК України сприйняв поняття договір, сформульоване в юридичній доктрині ще за радянських часів, яке зводилось до розуміння договору як юридичного факту, що породжує відповідні цивільні правовідносини, тобто в ньому взагалі не знайшлося місця ознакам, які хоча б певною мірою відображали нові базові принципи побудови договірної права. Натомість М. М. Сібільов зазначає, що саме правочинна природа договору дала можливість дослідникам виявити його ознаки як юридичного факту: по-перше, наявність єдиного волевиявлення двох або більше осіб, що виражає їх загальну волю; по-друге, спрямованість спільних дій на досягнення певних цивільно-правових результатів [1, с. 7].

О. В. Дзера, обґрунтовуючи тотожність понять «договір» та «угода», зазначає, що не кожний правочин є договором, а лише той, який опосередковує обопільну домовленість двох або більше осіб, спрямовану на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [2, с. 504]. С. І. Шимон, звертаючи увагу на доцільність усунення невизначеності тлумачення термінів «договір», «домовленість», «угода», зазначає, що у значенні «договір» слід використовувати термін «угода», «договір», а «домовленість» має використовуватися виключно у вузькому розумінні, не тотожному договору, угоді [3, с. 128-129].

У правовій літературі «домовленість» часто розуміють як договір, а відтак говорять про їх споріднення, адже і договір, і домовленість можуть вважатися юридичними діями, які спрямовані на виникнення, зміну та припинення цивільних прав та обов'язків. Існують думки, що термін «домовленість» інколи може вживатися і в іншому значенні. Зокрема, В. В. Васильєва звертає увагу, що за нормами ст. 123 ЦК України прибуток та збитки повного товариства розподіляються між його учасниками пропорційно до їхніх часток у вкладеному капіталі, якщо інше не передбачено засновницьким договором або домовленістю. На мою думку, законодавець «домовленість» наче протиставив «договору», що виступає нарівні з останнім підставою виникнення цивільно-правових наслідків. Відмінність домовленості і договору полягає в тому, що в домовленості відсутні гарантії виконання зобов'язання, вона є незабезпеченою, оскільки будь-яка сторона може відмовитися від домовленості. Проте законодавець, ймовірно, вживаючи таке поняття домовленості нарівні з поняттям договору, закладає єдиний зміст – правові наслідки мають виникати тільки після погодження їх сторонами і за взаємною згодою; в подальшому домовленість повинна бути відповідним чином оформлена для надання їй юридичної сили [4, с. 61]. Саме такий вектор думок є привальним, адже, безумовно, законодавець, говорячи про домовленість, в жодному разі не протиставляє її договору.

Як правило, дефініції «домовленість» надається значення як погодженому волевиявленню двох або більше осіб, відповідно така домовленість трансформується у договір, якщо вона досягнута з

дотриманням вимог, встановлених для укладення договору. Враховуючи те, що в ст. 626 ЦК України йдеться про необхідність узгодження воль двох, трьох чи більше сторін, домовленість можна розглядати лише як необхідну умову для укладення договору, проте аж ніяк не сам договір. Тому протиставляти, а тим більше ототожнювати домовленість та договір є неприпустимо.

У свій час на некоректність ототожнення домовленості (угоди) та договору звертав увагу М.М. Агарков. Вчений писав, що ЦК користується терміном «угода» не тільки для позначення дій, які виробляють той юридичний ефект, на який вони направлені, а й для позначення дій, хоча й спрямованих на такий ефект, але його не виробляють тому, що вони не задовольняють умовам дійсності угоди. [2, с. 508]. З таких причин, на думку П.І. Пугінського, категорія «угоди» повинна розглядатися у зв'язку з відповідною нормою права. Враховуючи наукові думки, пропоную домовленість розуміти як певний одиничний акт, реалізований у вигляді юридично спрямованої дії на встановлення, зміну та припинення прав та обов'язків. У свою чергу, договір слід розуміти як більш складне правове явище, яке передбачає існування домовленостей як підстави виникнення суб'єктивних прав і обов'язків, що існують у вигляді договірних зобов'язання контрагентів, діяльність яких взаємопов'язана та спрямована на досягнення визначеної мети.

Наведені розбіжності між договором, угодою та домовленістю свідчать про неприйнятність та відсутність будь-якої доцільності спроб приведення договору до домовленості. Тому прагнення науковців замінити загальноживаний термін «договір» терміном «домовленість» видаються такими, що не відповідають нинішнім реаліям, оскільки створюватимуть об'єктивні перешкоди для наукового пізнання договору та розкриття його регулятивних можливостей в інтересах суспільства.

Література

1. Бервено С. М. Проблеми договірної права України: монографія / С. М. Бервено. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 392 с.
2. Цивільне право України: підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. – К.: Юрінком Інтер, 2010 – 976 с.
3. Шимон С. Юридичне значення «домовленості» в цивільному праві / С. Шимон // Розвиток цивільного законодавства. Посткодіфікаційний період: матеріали міжнар. наук.-практ. конференції, присвяченої 175-річчю Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – К.: Освіта, 2010. – С. 128-129.
4. Васильєва В. В. Договір як підстава виникнення цивільно-правового зобов'язання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / В. В. Васильєва. – К., 2013. – 214 с.
5. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.